

Barri de la Rata

Navàs

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Carretera de Cardona (C-1410a), núms. 9-20. Als afores del nucli de Palà de Torroella
Alçada: 327

Coordenades:

Latitud: 41.86026
Longitud: 1.71887
UTM Est (X): 393667
UTM Nord (Y): 4635055

Classificació

Número de fitxa: 08141 - 211
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Conjunt arquitectònic
Estil / època: Modern Contemporani
Segle: XVIII-XX
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal
Tipus de protecció: BPU
Observacions protecció: Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages), 2018, amb el núm. 03.CA. Nivell 4. Ambiental. Nivell 5. Documental.
Pla Especial Urbanístic del Catàleg de Masies i Cases rurals en Sòl no urbanitzable de Navàs, aprovat el 2012, amb el núm. 37 (cal Masover de la Rata); inventari d'habitatges de recent construcció, núms. 14-19.
Data aprovació: dc., 20/02/2019 - 12:00
Accés: Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat: Privada
Titular: Propietaris diversos
Autoria de la fitxa: Jordi Piñero Subirana

Descripció

Raval de cases obreres sorgit a redós de la carretera de Manresa a Cardona a finals del segle XIX i destinat als treballadors de la colònia Palà. Consta d'un seguit d'habitatges unifamiliars adossats de planta baixa. Són construccions senzilles que mantenen (excepte en dos casos) la tipologia originària, amb una façana que dona a la carretera i que s'estructura en una porta central amb una finestra a cada costat. La façana és arrebossada i pintada de color blanc. Aproximadament cada casa fa 6 metres d'amplada per 14 de profunditat.

Més al nord i a l'altra banda de la carretera s'aixeca cal Masover (antigament la Rata Vella), que és anterior al conjunt del raval. Es tracta d'una edificació probablement del segle XVIII o XIX, però molt reformada al segle XX, quan se li va donar un aspecte uniforme, amb els murs arrebossats amb ciment i les finestres arrencades. S'assenta en un terreny amb desnivell, de manera que per la part posterior té dues plantes. A la planta baixa hi vivien els masovers, mentre que al pis superior hi havien viscut fins a vuit famílies de treballadors de la colònia. Més recentment, la casa es reformà i ja només hi vivien els masovers.

Observacions:

Informació facilitada per Josep Duarri, de Palà de Torroella

Història

L'etimologia del topònim Rata, segons explica el lingüista Joan Coromines en el seu *Onomasticon Cataloniae*, deriva de l'àrab (rihà, que vol dir molí) i és indicador d'indrets de molinaria. Així mateix, cal dir que sobre el topònim Palà, molt proper a aquest sector, s'ha postulat una hipòtesi que el relaciona també amb el període de dominació àrab (MARTÍ, 1999; GIBERT, 2013). Tanmateix, no està gens clara la localització d'aquest hipotètic molí, ja que l'actual cabal de la rasa de la Rata fa difícil pensar que podia alimentar un molí. En canvi, sabem que al mas proper de Palà (actualment la Casa de l'Amo de la colònia industrial) hi havia un molí des d'antic.

Sigui com sigui, el barri conegut actualment com la Rata Nova és de finals del segle XIX. Anteriorment ja hi havia hagut la Rata Vella, que és la casa avui coneguda com a cal Masover. Fins al segle XIX aquesta casa era un hostel del camí ral de Manresa a Cardona. Al seu voltant s'hi van edificar onze habitatges de planta baixa destinats a obrers de la colònia de Palà. L'any 1885 es va demanar permís per acabar-ne les edificacions. La gent les anomenava les Barraquetes perquè eren baixes. A finals de la dècada de 1920 les cases es van reformar per deixar-les tal com són ara.

A la primera meitat de segle XX a l'era de cal Masover s'hi va instal·lar un motor elèctric per fer anar una màquina de batre. S'alimentava amb el corrent de la línia elèctrica que procedia de la central del Reig (a Cardona), que subministrava a la colònia de Palà. Al costat nord de les cases encara es conserva la construcció del transformador, i al costat de la pallissa de cal Masover hi ha les restes d'una barraca on hi havia instal·lat el motor. Aquest sistema va funcionar fins a principis de la dècada de 1960. Després es va utilitzar un tractor per fer anar la màquina, i posteriorment ja s'introduïren les modernes collitadores.

Bibliografia

CAIXAL, ÀLVAR; VILAMALA, Imma i altres (2018). *Pla Especial Urbanístic de protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages)*. Ajuntament de Navàs. Fitxa 03.CA.

CAPSADA, J.; DUARRI, C.; LLOBET, E. (2010). *La Grandària del Món. Entorn, història i imaginari de Palà de Torroella*. Edicions de l'Albí. Berga, p. 129, 290.

FÀBREGA, Albert (2006). "El camí ral de Manresa a Cardona", *Dovella* núm. 91, Centre d'Estudis del Bages, Manresa (Primavera-Estiu, 2006), p. 26.

GIBERT REBULL, Jordi (2013). "De Gissona a Magalona: consideracions a l'entorn del topònim palatium en els extrems de la seva dispersió en terres de la tarraconesa oriental i la Septimània", *Lo que vino de Oriente, praxis y dimensión material de los sistemas de dominación fiscal en Al-andalus (ss. VII-IX)*, X. Ballestín y E. Pastor (eds.). BAR, Oxford. P. 160-181.

MARTÍ, Ramon (1999). "Palaus o almúnies fiscals a Catalunya i al-Andalus". *Les sociétés méridionales à l'âge féodal, Hommage à Pierre Bonassie*, Tolosa, p. 63-70.

